

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДВНЗ «ПРИКАРПАТСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТЕФАНІКА»**

Факультет філології

Кафедра української літератури

**Методичні рекомендації до написання курсової
(магістерської, дипломної) роботи з методики
викладання української літератури в закладах
освіти різних рівнів акредитації**

Освітня програма Українська мова і література
другий (магістерський)
Спеціальність 014 Середня освіта
014.01 Українська мова і література

Галузь знань 01 Освіта/Педагогіка

Денна і заочна форми навчання

Затверджено на засіданні кафедри

Протокол № 1 від “27” серпня 2020 р.

м. Івано-Франківськ - 2020

Курсова (магістерська, дипломна) робота як кваліфікаційне дослідження

Методика викладання української літератури в закладах освіти різних рівнів акредитації для студентів-магістрів спеціальності 014 Середня освіта 014.01 Українська мова і література є однією з найважливіших дисциплін навчального процесу. Вимоги до студентських наукових курсових робіт з методики викладання української літератури в закладах освіти різних рівнів акредитації досить високі насамперед тому, що кредитно-модульна система навчання передбачає оптимізацію освітнього процесу, посилення уваги до самостійної роботи студентів-магістрів, їх самовизначення, саморозвитку, самовдосконалення, дозволяє індивідуалізувати та диференціювати знання, забезпечити якість освітньої підготовки майбутніх педагогів (у нашому випадку – вчителів української мови і літератури, викладачів української мови і літератури, на перспективу – методистів, інспекторів, заступників директора з виховної або навчальної роботи, директорів шкіл, працівників департаменту освіти та науки обласних, районних і міських рад народних депутатів) відповідно до міжнародних стандартів. Закономірно, що підготовка студентів-магістрів питома включає написання і захист ними курсової (магістерської, дипломної) роботи з методики викладання української літератури в закладах освіти різних рівнів акредитації, оскільки магістерська освітньо-професійна програма об'єднує рівноцінні за смислово-змістовим наповненням і однакові за обсягом складові – освітню й науково-дослідницьку.

Курсова робота з методики викладання української літератури на I курсі навчання у другому семестрі студентів-магістрів спеціальності 014 Середня освіта Українська мова і література – це стандартного обсягу (30 – 40 сторінок), а магістерська (дипломна) робота з методики викладання української літератури на II курсі навчання (третьій семестр) робота – це стандартного обсягу (60 – 80 сторінок, надрукованих кеглем 14 з інтервалом рядків 1,5 у форматі А-4) студентська самостійна науково-дослідницька

робота), яка виконує свою кваліфікаційну функцію, тобто написана студентом-магістром із метою публічного захисту. *Переважно курсова робота з методики викладання української літератури в закладах освіти різних рівнів акредитації з часом переростає у відповідну магістерську (дипломну) роботу, оскільки вже саме в це наукове дослідження студент-магістр вкладає багато інтелектуальної праці і зацікавлюється предметом та об'єктом дослідження настільки, що проявляє готовність продовжувати роботу на вищому від курсового дослідження рівні.* Провідне завдання автора курсової (магістерської, дипломної) роботи – продемонструвати високий рівень власної наукової кваліфікації, вміння самостійно вести наукові пошуки, отримувати відповідні результати й вирішувати конкретні наукові завдання.

Курсова (дипломна, магістерська) робота з методики викладання української літератури в закладах освіти різних рівнів акредитації повинна опиратися на сучасні літературознавчі методології (насамперед герменевтику й компаративістику), але водночас і на найновіші педагогічні наукові методичні розробки, стан власне методичного опрацювання художнього тексту, його затребуваність у навчальних закладах, улягання чинній шкільній програмі з української літератури в середніх чи старших класах і, закономірно, сприяє поглибленому самостійному вивченню студентом-магістром певної проблеми, виявляє його креативність, загальний творчий потенціал та особисті наукові уподобання й зацікавлення, виробляє практичні вміння працювати з основною і додатковою науково-методичною літературою, формує і вдосконалює дослідницькі навички, дає можливість продуктивно закріпити та практично використати знання з певного кола суміжних наук (української літератури, педагогіки, психології, культурології, історії, мови).

Успішне скрупульозне написання курсової (магістерської, дипломної) роботи з методики викладання української літератури в закладах освіти різних рівнів акредитації студентами-магістрами на ділі виявляється

складним і відповідальним видом навчального заняття. Курсова (магістерська, дипломна) робота вимагає ґрунтовних знань з таких предметів, як педагогіка, психологія, історія української літератури, методика викладання української літератури в закладах освіти різних рівнів акредитації, філософія, мова, культурологія і т.п., уміння критично оцінювати використані джерела, вивчати й узагальнювати досвід роботи науковців-методистів, укладачів чинних шкільних програм і підручників з української літератури, напрацювань вчителів-практиків і викладачів навчальних закладів різного рівня акредитації, бажання удосконалювати власну виробничу педагогічну (навчально-виховну) практику та повноцінно здійснювати самостійні наукові дослідження.

Студент-магістр, який пише дипломну (магістерську) роботу з методики викладання української літератури в закладах освіти різних рівнів акредитації, до моменту захисту власного студентського наукового дослідження повинен мати бодай одну повноцінну наукову публікацію (статтю).

Написання і захист курсової (магістерської, дипломної) роботи з методики викладання української літератури в закладах освіти різних рівнів акредитації студентом-магістром апріорі передбачає досягнення одночасно як навчальної, так і науково-дослідницької мети. Автор такого студентського дослідження, з одного боку, зобов'язаний продемонструвати певний об'єм успішного засвоєння навчального матеріалу, достатній обсяг опрацьованої наукової літератури з предмета дослідження, креативне власне простудіювання творів української літератури з певної проблеми, а також проявити вміння аналізувати художні тексти літературознавчо-, методично- і методологічно (відповідно до змістовно-сміслового наповнення художніх текстів, насамперед у руслі герменевтики й компаративістики), узагальнювати ним (нею) самостійно опрацьоване і робити обґрунтовані умовиводи та загальні висновки. Іншими словами, самостійна науково-дослідна робота студентів-магістрів як авторів курсових чи магістерських

(дипломних) досліджень з методики викладання української літератури в закладах освіти різних рівнів акредитації покликана поглибити їхні знання з лекційного курсу методики викладання цього ж навчального предмета, сформувати на основі отриманих теоретичних знань такі основні практичні уміння й навички:

1. Методологічні: здійснювати порівняльний аналіз дидактичних систем, їхніх методологічних засад, знати й належно розуміти зміст новітніх педагогічних технологій; критично оцінювати, зіставляти, порівнювати й переосмислювати традиційні й новаторські підходи, методи, засоби навчання; продуктивно застосовувати набуті на лекціях знання, а уміння і навички – на практичних і лабораторних заняттях з методики викладання української літератури в закладах освіти різних рівнів акредитації.

2. Конструктивно-планувальні: створювати власні новаторські методичні розробки; творчо конструювати оптимальну систему занять; складати плани-конспекти конкретних занять (уроків у школі) та блоки практичних занять (у навчальних закладах різного рівня акредитації) згідно передбачених навчальними програмами тем з урахуванням різних умов навчання і рівня підготовки учнів (студентів) тих контрольних й експериментальних класів, на основі яких бодай фрагментарно має бути проведений студентом-магістром експеримент (переважно це відбувається під час проходження студентами-магістрами виробничої навчально-виховної практики у закладах освіти різного рівня акредитації); визначати цілі та завдання з урахуванням рівнів навчання; обирати ефективні прийоми досягнення поставлених цілей з урахуванням вікових особливостей підопічних на певному етапі навчання; визначати типи завдань і послідовність їх практичного виконання, а також із урахуванням труднощів засвоєння навчального матеріалу та рівня підготовленості й інтелектуального потенціалу контингенту; використовувати реальні та проектувати експериментально-навчальні проблемні ситуації, а також відповідний їм інтерактивний матеріал для сприймання і оптимально ефективного засвоєння

художніх текстів, що вивчаються згідно чинної програми з української літератури; проектувати та створювати необхідні методичні міні-посібники для проведення лекційних і практичних занять; за необхідності – скласти сценарій позакласних заходів, плани роботи факультативів чи гуртків.

3. Організаційні: організувати виконання накресленого плану; забезпечувати активну діяльність учнів (студентів) під час практичних занять з української літератури; вносити методично виправдані корективи в плани занять з урахуванням умов навчання та особливостей художніх творів; практично вчити підопічних найбільш раціональних прийомів самостійної роботи; раціонально поєднувати колективні й індивідуальні форми роботи, а також роботу в «малих» групах із урахуванням особливостей кожної з них, особливостей та етапу навчання; активно застосовувати різноманітні прийоми активізації; методично ефективно використовувати традиційні посібники, аудіативні, аудіовізуальні та візуальні технічні засоби навчання; наочність; при необхідності – організувати позакласні заходи з української літератури відповідно до складеного плану чи сценарію.

4. Діагностичні: належно володіти навичками викладача-дослідника, прогнозіста, а саме: вивчати інтереси, здібності учнів (студентів); у доступних межах проводити діагностику колективу; здійснювати самоаналіз, самооцінку ефективності власних занять (у тому числі – й уроків) та позакласних заходів; уміти об'єктивно оцінювати знання, навички, рівень навченості кожної учнівської особистості в колективі.

5. Розвивально-виховні: реалізувати загальноосвітній, розвивальний і виховний потенціал мовленнєвого матеріалу уроку української літератури (практичного заняття або серії занять у коледжі, ліцеї); формувати та розвивати інтелектуальну й емоційну сферу особистості підопічних (школярів середніх класів, старшокласників, студентів), їхні пізнавальні інтереси; вирішувати засобами мови та літератури найвагоміші завдання морального, культурного, естетичного, гуманістичного виховання.

6. Дослідницькі: для діагностики вивчати рівень ставлення учнів до

навчального шкільного предмета української літератури, виявляти рівень сформованості літературознавчих навичок і вмінь; проводити заняття з урахуванням рівня навчання та специфіки, за якою навчаються старшокласники (профільний рівень чи рівень стандарту) чи студенти, робити методичний аналіз літературного матеріалу згідно чинної шкільної програми з української літератури з метою прогнозування можливих труднощів його засвоєння та добору оптимальних шляхів попередження помилок; проводити спостереження та комплексний аналіз відвіданих уроків учителів-словесників із багаторічним досвідом роботи, переймати й надалі застосовувати передові інтерактивні й ігрові технології з обов'язковим теоретичним обґрунтуванням різних видів такої навчальної діяльності; спостерігати, аналізувати й узагальнювати передовий досвід учителів-методистів, які друкують розробки власних уроків у фахових журналах, запозичувати їхні найбільш ефективні прийоми та форми роботи в практику власної методично-навчальної діяльності; вивчати найсучаснішу методичну літературу, теоретично осмислювати навчальний процес у формі участі в методичних об'єднаннях, виступів на учительських семінарах, удосконалювати практичну сферу творчої роботи, успішно використовуючи нові форми та прийоми навчання; брати участь у шкільних методоб'єднаннях, компетентно обговорювати з досвідченими вчителями-практиками найважливіші питання, які розглядаються у студентській курсовій роботі.

В основному тематика відповідних курсових (магістерських, дипломних) робіт із методики викладання української літератури в закладах освіти різних рівнів акредитації охоплює не тільки українську літературу, а й теорію і практику загальної педагогіки та вікової психології. Зміст курсової (магістерської, дипломної) роботи з методики викладання української літератури в закладах освіти різних рівнів акредитації залежить від конкретного об'єкта дослідження, власне, саме від того, яка складова частина шкільної літературної освіти стає предметом вивчення. У основному йдеться

про те, чому і як варто **навчити** підопічних на основі певного художнього тексту (текстів) окремого письменника чи творів певної групи письменників або що саме і яким способом треба **виховати** в підопічних у процесі опрацювання ними тексту (текстів) окремого письменника чи творів певної групи письменників. Загальною умовою успішного виконання курсової (магістерської, дипломної) роботи з обраної і узгодженої з науковим керівником теми є глибоке й усвідомлене розуміння автором (авторкою) такої студентської роботи самої сутності досліджуваного питання. З цієї причини варто починати роботу саме з остаточного засвоєння програмового матеріалу з обраної теми, простудіювати чинну шкільну програму й чинні підручники з грифами МОН України, які засвідчують рівень компетентності їхніх авторів і однозначно підкреслюють, що саме ці навчально-методичні книги стали переможцями в конкурсі шкільних підручників чи навчальних програм з української літератури. У нашому випадку доцільно використовувати підручники викладачів кафедри української літератури нашого університету – одноосібні чинні підручники Ольги Слоньовської та підручники авторського колективу Ольги Слоньовської, Наталі Мафтин і Наталі Вівчарик. Така пропедевтична підготовка забезпечить якісне змістовно-смісловне укладання студентом-магістром свого індивідуального плану курсової (магістерської, дипломної) роботи.

Загалом до студентської курсової (магістерської, дипломної) роботи з методики української літератури в закладах освіти різних рівнів акредитації ставляться такі основні вимоги: актуальність тематики, відповідність змісту курсової (магістерської, дипломної) роботи сучасному стану та перспективі розвитку освіти; науковий виклад проблеми, належне осмислення блоку завдань та прозорість цілепокладань; опис запропонованої в роботі методичної системи; узагальнення отриманих результатів, обґрунтування умовиводів та висновків, перелік практичних рекомендацій.

Для написання курсової (магістерської, дипломної) роботи з методики викладання української літератури в закладах освіти різних рівнів

акредитації необхідно чітко уявляти її суть і заздалегідь виробити концепцію такої студентської наукової роботи.

Загалом в процесі написання курсової (магістерської, дипломної) роботи

Ви повинні набути насамперед таких загальних компетентностей (ЗК),

як:

ЗК 1. Здатність застосовувати знання у процесі професійної діяльності у закладах освіти різних рівнів акредитації.

ЗК 2. Здатність проведення досліджень, розробки проєктів та генерування нових ідей в галузі освіти.

ЗК 3. Здатність до пошуку, оволодіння сучасними знаннями та інформаційними технологіями.

ЗК 4. Здатність до абстрактного мислення, аналізу і синтезу, вироблення власної дослідницької стратегії і реалізації її у професійній діяльності.

ЗК 9. Здатність вільно і грамотно усно та письмово спілкуватися державною українською мовою та володіти іноземною мовою.

ЗК 11. Здатність планувати свій час, працювати автономно і самостійно.

А також набути таких фахових (спеціальних) компетентностей (ФК), як:

ФК 1. Здатність виявляти потенційні зв'язки освітньої теорії, освітньої політики та практик української мови і літератури в освітніх закладах різних рівнів акредитації.

ФК 2. Уміння застосовувати теоретичні та практичні знання з мовознавчих, літературознавчих, психолого-педагогічних дисциплін, використовувати сучасні методики і технології навчання у закладах освіти.

ФК 3. Уміння враховувати індивідуальні особливості здобувачів освіти, організувати комунікацію, забезпечувати рівноправну, доброзичливу атмосферу, що сприяє навчанню, незалежно від соціально-культурних, економічних, гендерних особливостей учасників освітнього процесу.

ФК 4. Здатність розуміти нові тенденції в науці та освіті; готовність до впровадження та обміну передовим досвідом та критичного аналізу власних педагогічних напрацювань. ФК 6. Уміння розробляти та

застосовувати освітню програму і навчально-методичні матеріали відповідно до конкретного освітнього контексту; здійснювати добір методів і засобів навчання з педагогіки, психології, методики української мови та літератури, спрямованих на розвиток індивідуальних творчих здібностей учасників освітнього процесу з урахуванням їхніх вікових, фізіологічних і психологічних особливостей.

ФК 7. Здатність проводити фахово орієнтовані наукові дослідження, брати участь у різних формах наукової комунікації.

ФК 10. Здатність до застосування знань, умінь і навичок із циклу професійно-наукових дисциплін, володіння мовознавчими і літературознавчими термінами та поняттями, застосування їх у процесі аналізу та інтерпретації текстів різних стилів.

ФК 11. Здатність реалізовувати управлінські функції (аналіз, прогнозування, організація, контроль, самоконтроль) у процесі організаційно-методичної, навчально-методичної, науково-дослідної, виховної та інших видів діяльності.

ФК 13. Здатність дотримуватись принципів академічної доброчесності.

Програмні результати Вашого навчання передбачають:

ПРН 1. Використовувати українську мову як державну в усіх сферах суспільного життя, зокрема в професійному спілкуванні.

ПРН 2. Усвідомлювати специфіку предметної області та розуміти особливості професійної діяльності, взаємозв'язки філологічної науки з іншими галузями науки і практики.

ПРН 6. Застосовувати сучасні інноваційні технології для успішного й ефективного здійснення професійної діяльності та забезпечення якості наукових досліджень.

ПРН. 10 Володіти критичним мисленням, творчо використовувати різні теорії і досвід (вітчизняний та закордонний) у процесі вирішення професійних і соціальних завдань.

ПРН 13. Володіти здатністю до самостійного та автономного

навчання впродовж життя за індивідуальною траєкторією розвитку
ПРН 14. Дотримуватися правил академічної доброчесності.

**Структура курсової (магістерської, дипломної) роботи
з методики викладання української літератури
в закладах освіти різних рівнів акредитації**

- титульна сторінка;
- зміст (план);
- перелік умовних позначень (за необхідності);
- вступ;
- розділи і лаконічні підрозділи основної частини;
- лаконічні висновки (умовиводи) до кожного розділу й окремі вагомі основні висновки до всієї роботи;
- список використаної літератури в алфавітному порядку;
- додатки (за необхідності).

Особливої уваги заслуговує визначення теоретичного підходу до розв'язання проблеми та розробка методики її дослідження.

У «Вступі» розглядається: *Актуальність дослідження; Зв'язок роботи з науковими програмами (насамперед із чинною шкільною програмою), планами, темами; Мета; Завдання; Об'єкт дослідження; Предмет дослідження; Методи дослідження; Теоретико-методологічна основа роботи; Наукова новизна одержаних результатів; Практична й теоретична цінність результатів дослідження; Особистий внесок студента-магістра (автора студентського наукового дослідження); Структура роботи (вказується загальна кількість сторінок, у тому числі кількість сторінок основного тексту, кількість позицій у списку використаних джерел)*. Деякі з цих пунктів з дозволу наукового керівника студент-магістр може упустити.

Уже в першому розділі своєї наукової роботи студент-магістр зобов'язаний зробити належний огляд методичних напрацювань з основного питання своєї курсової (магістерської, дипломної), здійснити дискурс

методичної проблеми та окреслити шляхи її вирішення. Кожен розділ повинен завершуватися лаконічними умовиводами. Розділи можуть мати підрозділи та пункти або параграфи (два останні – на розсуд автора). Їхні назви повинні бути місткі, зрозумілі, лаконічні й чіткі. Усі питомі складники курсової (магістерської, дипломної) роботи мусять бути взаємопов'язаними між собою та повноцінно й цілісно розкривати зв'язок методики як педагогічної науки з практикою вивчення української літератури в контексті теми курсової (магістерської, дипломної) роботи.

Раціонально організувати роботу, правильно розподілити свій час, спланувати його, глибоко і своєчасно розробити до найменших нюансів обрану тему допоможе належно продуманий *алгоритм написання курсової (магістерської, дипломної) роботи*, який дисциплінує автора-виконавця (студента-магістра), чітко окреслює часові терміни, відведені на: 1) вибір і остаточне узгодження теми теми, 2) аналіз наукової (педагогічної, методичної і літературознавчої) літератури з теми дослідження, 3) написання роботи; 4) редагування й оформлення; 5) прилюдний (публічний) захист студентського наукового кваліфікаційного дослідження.

Виконання курсової (магістерської, дипломної) роботи здійснюється відповідно до графіків, затверджених кафедрою української літератури та деканатом Факультету філології. Кожен студент-магістр від свого наукового керівника персонально отримує конкретні завдання, що стосуються суто його власної курсової роботи.

Процес практичної роботи студента над методичним дослідженням (курсвою, магістерською, дипломною роботою) здебільшого має три етапи:

1) *підготовчий етап* (вибір теми, з'ясування об'єкта та предмета дослідження, визначення мети і завдань дослідження, пошук і вивчення наукової літератури з досліджуваної проблеми, складання плану роботи, вивчення досвіду роботи);

2) *етап роботи над самим змістом* (написання вступу й основного тексту, формулювання завдань, проблем, висновків і рекомендацій,

оформлення списку використаних джерел тощо);

3) *заключний етап* (корекція, редагування, удосконалення вступу та висновків до курсової (магістерської, дипломної) роботи, належне оформлення списку використаної літератури, доопрацювання з урахуванням усіх зауважень наукового керівника, оформлення титульної сторінки, рецензування роботи, підготовка до захисту, прилюдний захист курсової (магістерської, дипломної) роботи з методики викладання української літератури в закладах освіти різних рівнів акредитації). Таке студентське наукове дослідження вимагає від автора-магістра зосередженості, наполегливості, активної задіяності в творчу працю протягом навчального семестру або й двох-трьох семестрів (магістерська, дипломна робота) .

Підготовчий етап до написання курсної (магістерської, дипломної) роботи

Цей етап розпочинається з вибору студентом-магістром теми власного наукового дослідження, узгодження формулювання теми курсової (магістерської, дипломної) зі своїм науковим керівником, належного осмислення теми та її обґрунтування. *На стадії підготовчого етапу ще можлива кардинальна зміна теми курсової (магістерської, дипломної) роботи аж до зміни самого предмета дослідження.*

Вибір теми дослідження

Із переліку тем, запропонованих кафедрою чи особисто науковим керівником, студент-магістр обирає саме ту, яка найповніше відповідає його навчально-практичним інтересам і креативно-інтелектуальним здібностям. Зазвичай перевага надається темі, під час розробки якої автор такої студентської роботи здатний виявити максимум власного творчого підходу й ініціативи.

Проте студент і сам може запропонувати тему своєї курсової (магістерської, дипломної) роботи. Інша річ, що цю тему обов'язково потрібно узгодити з науковим керівником.

Після вибору теми слід з'ясувати її актуальність, наявність спеціальної літератури, зокрема літературознавчої, методичних матеріалів у фаховій педагогічній та власне методичній літературі. *Індивідуальні консультації з науковим керівником на цьому етапі роботи вкрай необхідні.* Остаточна обрана студентом тема має бути зареєстрована у викладача, який курує його курсову (магістерську, дипломну) роботу як науковий керівник.

Науково-дослідна робота кожного студента-магістра завжди виконується під безпосереднім керівництвом конкретного викладача. На вступній консультації студент одержує загальні настанови стосовно власної роботи з уже обраною ним темою: обсяг матеріалу, який стане предметом дослідження, з'ясовується актуальність обраної проблеми, визначається мета, формулюються поетапні завдання наукового пошуку, окреслюється попередній план і аргументується наявність спеціальної літератури.

Визначення об'єкта, предмета та мети дослідження

На етапі з'ясування об'єкта, предмета та мети дослідження студенту-магістру слід обов'язково брати до уваги те, що між цими важливими складовими роботи як парадигмою дослідження і власне самою темою курсової (магістерської, дипломної) роботи з викладання української літератури в закладах освіти різних рівнів акредитації постійно мусять спостерігатися системні логічні зв'язки.

Об'єктом дослідження виявляється сукупність співвідношень різних аспектів теорії і практики методики викладання української літератури в закладах освіти різних рівнів акредитації; це слугує джерелом найнеобхіднішої для дослідника інформації.

Предмет дослідження – це насамперед ті суттєві наскрізні зв'язки та відношення, які підлягають безпосередньому вивченню в процесі написання курсової (магістерської, дипломної) роботи; вони є головними, визначальними для кожного конкретного дослідження. Предмет дослідження завжди виявляється значно вужчим, ніж об'єкт.

Визначаючи **об'єкт дослідження**, студент-магістр мусить знайти для

себе самого конкретну відповідь на ключове запитання: *що саме розглядається в його роботі?* Водночас *предмет дослідження* визначає аспект розгляду, конкретизує уявлення про зміст розгляду *об'єкта дослідження*, власне, повідомляє про те, які нові відношення, властивості, аспекти і функції *об'єкта* повноцінно розкриваються. Іншими словами, *об'єктом* виступає саме те, що досліджується, а *предметом* – якраз те, що в цьому *об'єкті* вимагає наукового пояснення.

Об'єктом дослідження У наукових студентських курсових (магістерських, дипломних) роботах з методики викладання української літератури в закладах освіти різних рівнів акредитації можуть бути: процес формування понять про навчально-виховний процес, у якому функціонують ті факти, що є предметом дослідження, літературознавчі підходи до літературних явищ чи в цілому до літературного процесу певної доби.

Предметом дослідження в курсовій (магістерській, дипломній) роботі з методики викладання української літератури в закладах освіти різних рівнів акредитації можуть стати: методика опрацювання певних літературних явищ, методика аналізу художніх текстів, літературознавча оцінка найвагоміших літературних напрямків у контексті вивчення у навчальних закладах, наприклад, Модернізму, Постмодернізму чи Мегамодернізму, методика літературного процесу певного часового проміжку чи місця (наприклад, методика вивчення літератури української діаспори 30 – 50-х рр. ХХ ст., методика вивчення української літератури рідного краю певного часового проміжку)

Мета дослідження завжди тісно пов'язана з об'єктом і предметом дослідження, а також з кінцевим результатом і шляхами його досягнення. Кінцевий результат дослідження апріорі передбачає розв'язання студентами-магістрами проблеми, яка відображає суперечність між типовим станом об'єкта дослідження в реальній практиці та сучасними вимогами до його більш ефективного функціонування. Кінцевий результат курсового (магістерського, дипломного) дослідження реально відображає очікуваний

від виконання оптимальний, обов'язково позитивний ефект, який переважно формулюється двоступенево: а) у вигляді суспільної корисності, тобто з метою підвищення якості знань підопічних, які брали участь у експерименті (учнів, студентів навчальних закладів різного рівня акредитації); б) у вигляді наукового досягнення самого студента-магістра – автора курсової (магістерської, дипломної) роботи з методики викладання української літератури.

Мета дослідження стає визначенням авторської стратегії в одержанні нових знань про *об'єкт* і *предмет* дослідження. Мета дослідження може бути безпосередньо пов'язана

- з обґрунтуванням нової ефективної системи засобів, прийомів і методів, спрямованих на розв'язання певного наукового завдання;
- з обґрунтуванням певного методичного підходу та перевіркою його ефективності на практиці;
- з обґрунтуванням можливості виявлення нових ознак як загального, так і часткового плану реалізації літературних досягнень у внутрішній організації серії конкретних фактів, які аналізуються;
- із креативною розробкою комплексу певних передумов, вияснення ключових компетентностей, необхідних для розв'язання наукових завдань.

Визначення завдань дослідження

Завдання студентського курсового (магістерського, дипломного) дослідження, конкретизуючи загальну його мету, безпосередньо впливають на етапи наукового пошуку насамперед у досягненні мети, оскільки власне на цьому, пропедевтичному етапі, формулюються орієнтири, пов'язані із виявленням найсуттєвіших ознак і внутрішньої структури об'єкта дослідження. В основному виокремлюються завдання, зорієнтовані на:

- вирішення певних теоретичних питань, загальної програми дослідження (виявлення сутності окремих категорій, понять, явищ, процесів; визначення параметрів і рівнів функціонування, критеріїв ефективності, принципів інтерпретації тощо);

- характеристику новаторського розв'язання певної наукової проблеми;
- осмислення, обґрунтування і встановлення чіткої системи конкретних засобів, прийомів і методів, необхідних для розв'язання наукової проблеми та організації їх експериментальної перевірки;
- виважена скрупульозна розробка певних рекомендацій щодо практичного використання результатів дослідження в навчальних закладах.

Цілісний комплекс завдань – це активно діючий алгоритм конкретної програми дослідження, зумовлений логікою етапів наукового пошуку.

Вибір методів дослідження

Методи дослідження в педагогіці – це засоби, прийоми, процедури й операції емпіричного та теоретичного пізнання і водночас вивчення явищ педагогічної дійсності. У найбільш загальному розумінні метод – це чітко окреслений шлях успішного досягнення поставленої мети та розв'язання завдань дослідження. Метод – це завжди сукупність певних прийомів і засобів. Метод відповідає на запитання: *як саме оптимально й креативно досліджувати, пізнавати, упроваджувати в практику?*

Виходячи з того, що будь-яке наукове дослідження реалізується на двох рівнях: **емпіричному** (коли тільки відбувається процес нагромадження фактів) і **теоретичному** (коли вже здійснюється узагальнення знань), відповідно до цих рівнів загальні методи пізнання умовно діляться на три групи:

Типові методи емпіричного дослідження: спостереження, порівняння, вимірювання, експеримент.

Типові методи теоретичного дослідження: ідеалізація (мислительний акт, пов'язаний з утворенням понять про об'єкти), формалізація (пізнання об'єктів шляхом відображення їхньої структури у знаковій формі за допомогою мови), логічні й історичні (дозволяють відтворити досліджуваний об'єкт у всій його об'єктивній конкретності, уявити та зрозуміти його в розвитку) методи.

Типові методи, які можуть бути застосовані на емпіричному та теоретичному рівнях: абстрагування, аналіз, синтез, індукція, дедукція, моделювання.

Для розв'язання поставлених завдань курсової (магістерської, дипломної) роботи з методики викладання української літератури в закладах освіти різних рівнів акредитації в основному використовується типовий комплекс таких **методів дослідження**:

- **емпіричні**: бесіди зі шкільним колективом, педагогами-словесниками й учнями; тестування вчителів (викладачів) української літератури та учнів (студентів ліцеїв, коледжів) із метою діагностування рівня сформованості певних умінь і навичок; педагогічні спостереження й аналіз занять української літератури; аналіз творчих робіт, усних і письмових відповідей школярів (студентів ліцеїв, коледжів); моделювання уроків з метою посилення їх окремо взятого аспекту дослідження; педагогічний експеримент (*констатувальний або контрольний (той, що проводиться на самому початку експерименту), формувальний (що реалізується у процесі дослідження) і експериментальний (остаточний зріз, який якраз і допомагає виявити досягнення й набутки)*);
- **теоретичні**: вивчення та аналіз літературознавчої, психолого-педагогічної й навчально-методичної літератури з основної проблеми дослідження; ретроспективний та прогностичний аналіз чинної навчальної шкільної програми, підручників і навчальних посібників з української літератури; теоретичне узагальнення педагогічного досвіду з означуваної проблеми; розробка змісту та системи роботи над збагаченням словникового запасу (літературознавчих понять, категорій, термінів) з теорії літератури; статистична обробка й порівняльна характеристика результатів традиційного та дослідного навчання.

Опрацювання наукових джерел

(Укладання попереднього бібліографічного списку використаної літератури)

У процесі укладання бібліографічного списку студентам-магістрам, які працюють над курсовою (магістерською, дипломною) роботою з методики викладання української літератури в закладах освіти різних рівнів акредитації, необхідно звертати увагу на різноманітні наукові публікації: монографії, дисертації, автореферати кандидатських і докторських дисертацій, періодичні видання (газети, журнали), збірники наукових праць. Обов'язково варто з'ясувати коло провідних методистів, які найглибше вивчали питання, пов'язані з обраною студентом-магістром темою курсового (магістерського, дипломного) дослідження. Також авторів (авторці) такого студентського дослідження слід звернути увагу на дотичні до власної теми й проблематики курсової (магістерської, дипломної) роботи більш широкі і компетентні за рівнем висвітлення теми й проблематики кандидатські й докторські дисертації.

Для практичного пошуку додаткової літератури студентами-магістрами використовуються каталоги бібліотек (систематичні, предметні, алфавітні), реферативні журнали тощо. Ознайомлення з цією вкрай необхідною літературою варто розпочинати з найновіших публікацій (зворотньо-хронологічний підхід), оскільки зміст видань останніх років завжди охоплює матеріали попередніх методичних розробок і містить вагомні списки використаної літератури.

Вивчення наукової літератури варто розпочинати з саме тих науково-педагогічних і суто методичних праць, де проблема відображається в цілому, а вже тоді переходити до скрупульозної обсервації вужчих досліджень суто з методики.

Розпочинати ознайомлення з посібниками, монографіями, авторефератами тощо рекомендується саме з їх титульного аркуша, з'ясувавши, де і коли саме вони були видані, ким написані. Необхідно уважно переглянути насамперед зміст такої науково-методичної книги, який у цілому розкриває структуру видання, смислово-змістовне наповнення розділів. Авторам майбутнього студентського наукового дослідження

(курсової, магістерської, дипломної роботи) з методики викладання української літератури в закладах освіти різних рівнів акредитації у жодному разі не варто нехтувати анотаціями та передмовами в монографіях, збірниках наукових праць чи наукових розвідках, в яких апріорі розкрито призначення наукової роботи, завдання, поставлені автором (авторами).

Читаючи наукові видання, студентам-магістрам курсового (магістерського, дипломного) дослідження треба уважно стежити за ходом авторської думки, вміти відрізнити головні положення від часткових умовиводів, аргументовані висновки від гіпотез, уміло користуватися різним ілюстративним матеріалом (таблицями, схемами, діаграмами, графіками) і додатками. З'ясувавши ідею та найважливіші аргументи, якими автор дослідження її доводить, варто власне для себе виписати всі найважливіші цитати, факти, умовиводи, аргументи, що ними оперує автор, доводячи основну педагогічну (методичну) ідею.

Реферування прочитаної літератури

Студент-магістр повинен пам'ятати, що працюючи з науковою літературознавчою чи педагогічною монографією або науковою критичною статтею, завжди важливо апріорі переконатися у доцільності її використання у власному науковому дослідженні. Зробити це допоможе насамперед вміщена в книзі або в статті коротка анотація чи розлога передмова.

Читання як процес обсервації наукових джерел молодим науковцем (студентом-магістром), має обов'язково супроводжуватися конспектуванням найважливішого з ним прочитаного. Такі лаконічні виписки згодом можна буде використовувати як цитати відповідних науковців для обґрунтування тієї чи іншої своєї думки у власному дослідженні. Проте не треба забувати про академічну доброчесність, власне, саме про те, що цитування без посилань на автора вважається плагіатом і є однозначним порушенням його авторських прав, тому студентів-магістрів ще у виписках варто вказувати джерело і обов'язково – сторінку. Також не варто займатися компіляцією чужих думок, умовиводів, гіпотез, бо це також вважається порушенням

академічної доброчесності.

Завершивши конспектування матеріалу, необхідно перечитати свої записи ще раз, щоб у вас, студенти-магістри, склалося цілісне уявлення про предмет ваших студій і рівень його вивчення. Усі зібрані матеріали мають бути вами уважно і критично проаналізовані, а не просто у вступі курсової (магістерської, дипломної) роботи з методики викладання української літератури в закладах освіти різних рівнів акредитації лише названі, тобто перелічені автори та їхні наукові напрацювання. Критерії такого вдумливого аналізу прочитаного (за С. Ніколаєвою):

- основна ідея автора публікації, його наукова позиція;
- причина і суть полеміки автора з іншими науковцями-методистами;
- фундаментальні положення теорії;
- не висвітлені або слабо висвітлені на даний момент питання;
- перспективні напрями подальших досліджень;
- судження, які у вас особисто викликають сумнів або на які ви маєте власні контраргументи.

Нагромадженню наукових матеріалів у процесі критичного аналізу допомагають: а) складання картотеки (бібліографічної, реферативної), б) конспектування (детальний виклад змісту інформації); в) витяги (скорочення змісту окремих фрагментів); г) анотування (характеристика публікації з точки зору її змісту, спрямування, форми тощо); д) словник термінів; е) папки з інформацією з окремих питань (аркуші з описом певних публікацій).

Зміст курсової чи магістерської (дипломної) роботи

Оптимальне з точки зору використання часу й зусиль, а водночас успішне з точки зору якості виконання курсової (магістерської, дипломної) роботи з методики викладання української літератури в закладах освіти різних рівнів акредитації значною мірою залежить від самої техніки письмового викладу студентом-магістром результатів власного дослідження. Уже з цієї причини перед безпосереднім написанням роботи автор повинен глибоко продумати план, композицію викладу матеріалу, а також ще раз

ознайомитися із вимогами щодо змісту та технічного оформлення курсових робіт з методики викладання української літератури в закладах освіти різних рівнів акредитації. Курсову (магістерську, дипломну) роботу доцільно спочатку готувати в попередньому (чернетковому) варіанті, який обов'язково читає і править науковий керівник, вказуючи на полях роботи і під час усних консультацій авторові курсової (дипломної, магістерської) на недоліки й висловлюючи власні поради чи зауваження. До остаточного тексту курсової (магістерської, дипломної) роботи вносяться усі ті важливі зміни, які запропоновані науковим керівником.

На початку роботи студентів-магістрів варто ще раз уважно прочитати назву курсової (магістерської, дипломної) роботи, що апріорі вже містить проблему, яка повинна бути всеціло розкрита її автором. Уже студентом-магістром належно згрупований і систематизований матеріал викладається в його науковому дослідженні відповідно до змісту курсової (дипломної, магістерської) у вигляді окремих розділів і підрозділів. Кожний розділ висвітлює самостійне питання (чи проблему), а підрозділ – окрему автономну частину цього питання.

Основна частина курсової (магістерської, дипломної) роботи студента-магістра складається із розділів, підрозділів, і за бажанням автора цього дослідження – навіть пунктів та підпунктів (параграфів), якщо студент-магістр вважає їх необхідними компонентами своєї роботи. Кожен розділ може починатися з лаконічної передмови з коротким описом обраного напрямку роботи та обґрунтуванням застосованих методів досліджень (3 – 5 речень). Окремий розділ курсової (магістерської, дипломної) завжди роботи починають із нової сторінки. Ця вимога не поширюється на підрозділи, пункти і підпункти (параграфи), які не виокремлюються автономними сторінками, а питома входять у розділи, до яких належать. Завершується кожен розділ короткими умовиводами (0,5 – 1 сторінки формату А4). Це дає змогу вивільнити загальні *Висновки* від зайвих подробиць і систематизувати виконані автором курсової (магістерської, дипломної) ним ще заявлені у

Вступі до курсової (магістерської, дипломної) роботи наукові завдання.

Основна частина поділяється на теоретичні та практичні розділи.

Теоретичний розділ (перший розділ) містить аналіз опрацьованої наукової літератури, насамперед методичної і суто педагогічної, а вже потім – літературознавчої, культурологічної, історичної і т. д. відповідно до завдань дослідження, а також певні авторські висновки з вивченням перспектив подальших дослідних пошуків. Студент-магістр (автор курсової (магістерської, дипломної) роботи) шляхом огляду літератури окреслює основні етапи становлення й висвітлення проблеми, її науковий стан, визначає свою власну роль у її розв'язанні, окреслюючи ті ідеї, гіпотези й методичні питання науковців, які залишилися нез'ясованими.

Практичні розділи (переважно два і навіть три, але може бути лише один практичний розділ) із вичерпною повнотою викладають результати власних досліджень автора студентського дослідження із належним виокремленням всього того нового й новаторського, що саме він як автор власне цим своїм студентським науковим дослідженням особисто вносить у висвітлення проблеми. У цих розділах переважно розробляється цілісна система вправ, методів і прийомів роботи або система занять, що забезпечують ефективність вивчення теми; подаються наслідки перевіреної практично роботи, проведеної студентом-магістром під час виробничої педагогічної (навчально-виховної) практики в експериментальній групі. Для порівняння ефективності результатів перевірку подібної роботи проводять також в іншій групі, яка не працювала за експериментальною системою магістранта-практиканта (цю групу учнів (студентів) називають контрольною). Порівняння цифрових даних результатів перевіреної роботи в експериментальній і контрольній групах свідчатиме про ступінь ефективності апробованої магістрантом методики вивчення певної теми. Якщо дану перевірку робити сумлінно й не завищувати власні успіхи штучно, то переважно результати в контрольній та експериментальній групі різняться всього кількома відсотками (від 0,5% до 1,5%).

Тема курсової (магістерської, дипломної) роботи з методики викладання української літератури в закладах освіти різних рівнів акредитації має бути розкрита студентом-магістром без пропуску логічних ланок, власне, зіянь, упущень, втрати логічних зв'язків у роботі, а тому, починаючи працювати над конкретним розділом, студентів-магістрів для себе самого (чи себе самої) треба визначити його головну ідею, а також виписати короткі тези до кожного підрозділу, які необхідно підтверджувати цитатами художнього твору, фактами, думками різних науковців, результатами анкетування та самого експерименту, аналізом конкретного практичного досвіду на основі проведених уроків. Водночас варто уникати безсистемного викладу фактів без достатнього їх осмислення та узагальнення.

Думки, умовиводи й висновки мають бути пов'язані логічно, увесь текст підпорядкований головній ідеї студентської наукової роботи. Один висновок у студентській науковій роботі не повинен суперечити іншому, а тільки підкріплювати чи доповнювати його, щоб текст роботи не втратив своєї цілісності та монолітності. Черговий доказ має певною мірою впливати з попереднього.

Як уже було зазначено вище, після кожного розділу курсової (магістерської, дипломної) роботи необхідно подавати короткі власні *висновки чи умовиводи*, на основі яких автором згодом формулюються більш розлогі *Висновки* до всієї роботи в цілому.

Достовірність умовиводів та висновків загалом підтверджується вивченням практичного досвіду роботи конкретних навчальних закладів (шкіл, коледжів, ліцеїв), на базі яких студентом-магістром проводиться відповідне наукове дослідження. Оперативно та в повному обсязі зібрати практичний матеріал, узагальнити його та систематизувати допомагають насамперед такі методи дослідження: спостереження, експеримент, бесіда, анкетування, інтерв'ю, математичні методи обробки кількісних даних (статистика), метод порівняльного аналізу тощо. Найкращих результатів

можна досягти за умови комплексного використання всіх цих методів, проте слід мати на увазі, що залежно від теми дослідження, специфіки конкретних умов (наприклад, карантину) окремі методи можуть набути вагомішого значення, а інші прийдеться не використовувати взагалі.

Систематизуючи факти, треба вміти визначити їх достовірність і типовість, розпізнати найсуттєвіші ознаки, оцінювати важливість для наукової специфіки роботи, аналізу, висновків. Порівняльний аналіз допомагає суттєво виділити типове в питаннях, що розглядаються, простежити зміни, що сталися в шкільній чинній програмі з української літератури протягом останніх років, виявити закономірності, проаналізувати причини труднощів у їх функціонуванні, визначити тенденції та перспективи подальшого розвитку.

Отже, широке використання відомих у науці методів нагромадження, вивчення, систематизації фактів та практичного досвіду в цілому дають змогу виконати основне завдання курсового (магістерського, дипломного) наукового дослідження: поєднати власні набуті теоретично, але роз'єднані знання у цілісну систему, витворити власну концепцію, вивести певні закономірності, визначити подальші тенденції розвитку теорії та практики методики викладання української літератури.

Завершальний етап у підготовці курсової (магістерської, дипломної) студентської роботи

Саме на цьому найвагомішому етапі передбачається остаточне удосконалення студентом-магістром *вступу та висновків до курсової (магістерської, дипломної) роботи, оформлення списку Використаної літератури (бібліографії) та Додатків, редагування тексту курсової (магістерської, дипломної) роботи*, його доопрацювання з урахуванням зауважень наукового керівника, *оформлення титульної сторінки, змісту, переліку умовних позначень, символів, скорочень і термінів.*

Вступ доцільно остаточного завершувати писати лише після того, як вже написана основна частина курсової (магістерської, дипломної) роботи. У

вступі характеризується *стан досліджуваної проблеми*, обґрунтовується *актуальність теми*, що вивчається, її *практична значущість*; зазначаються напрацювання науковців з даної теми дослідження; визначаються *об'єкт, предмет, мета і завдання* дослідження; розглядаються *методи*, за допомогою яких дослідження проводилося; розкривається *структура роботи*. Якщо студент-магістр вирішив не торкатися деяких аспектів теми, він повинен належно обґрунтувати солідною аргументацією свій вибір і зазначити це у вступі до власної курсової (магістерської, дипломної) роботи, щоб науково довести доцільність своєї позиції.

Охарактеризувавши стан досліджуваної проблеми в цілому (на основі критичного аналізу психолого-педагогічної, літературознавчої та методичної літератури, вивчення шкільної практики її розв'язання), визначають *актуальність теми* курсової (магістерської, дипломної) роботи з методики викладання української літератури в закладах освіти різних рівнів акредитації.

Актуальність дослідження конкретної наукової проблеми зумовлюється соціальним замовленням (що відображено у відповідних чинних навчальних програмах), практичними завданнями певної галузі науки, необхідністю розширення сучасних уявлень про певні процеси чи явища, недостатнім рівнем розробки окремих аспектів наукової проблеми.

Обов'язковою частиною *Вступу* є належний огляд літератури з теми дослідження, в який включають найбільш цінні, актуальні роботи (10 – 15 джерел). Цей огляд має бути систематизований аналізом теоретичної, методичної й практичної новизни, визначенням значущості, переваг та недоліків (якщо такі трапляються) розглядуваних робіт, які доцільно згрупувати таким чином: роботи, що висвітлюють історію розвитку проблеми; теоретичні роботи, які повністю присвячені конкретній темі; роботи, що розкривають тему лише частково.

У чітко структурованому огляді не варто наводити повний і детальний бібліографічний опис публікацій, що аналізуються. Достатньо назвати автора

й назву книги, монографії, вагомої методичної наукової статті, а поруч у дужках проставити порядковий номер бібліографічного запису цієї роботи в *Списку використаної літератури*. Завершити огляд слід коротким висновком про рівень з'ясування в літературі основних аспектів теми.

Важливим логічним пуантом курсової роботи є *Висновки*. Їхня мета – упорядкувати підсумки проведеної автором власної наукової роботи. *Висновки* подаються у вигляді окремих лаконічних положень або методичних рекомендацій. У *Висновках* необхідно зазначити не тільки все те позитивне, що вдалося виявити в результаті експерименту, а й типові недоліки та проблеми практичного застосування в шкільній практиці культурологічних і документальних систем, а також конкретні рекомендації щодо усунення недоліків. Найважливіша вимога до заключної частини – в жодному разі не повторювати, а тим більше – не копіювати змісту *Вступу*, *Основної частини* роботи і *Висновків (умовиводів)*, зроблених наприкінці розділів.

Список *Використаної (особисто опрацьованої студентом-магістром) літератури* студент-випускник, автор курсової (магістерської, дипломної) роботи з методики викладання української літератури складає на основі своєї власної робочої картотеки. У ньому він фактично документально заявляє про обсяг використаних джерел і ступінь вивченості ним досліджуваної теми. *Список використаної літератури* становить зведений перелік тих джерел, які послужили методологічною, спеціальною теоретичною і науково-методичною опорою під час виконання курсової роботи. До списку літератури включаються саме ті праці, які безпосередньо чи опосередковано студентом-магістром як автором дослідження згадувалися або використовувалися конкретно у його науковій курсовій роботі. Бібліографія якнайкраще свідчить про обсяг опрацьованих автором курсової (магістерської, дипломної) роботи наукових джерел, рівень вивчення студентом-магістром досліджуваної проблеми та його власні навички роботи із науковою літературою. На ті наукові джерела, що подані в бібліографії, бажано, щоб були посилання в тексті студентської наукової роботи. У *Списку*

використаної літератури наукові праці подаються тільки в алфавітному порядку. Якщо серед цих джерел є російськомовні, то все одно їх укладається за українським алфавітом (наприклад, прізвище автора, яке починається буквою *Е*, буде знаходитися після прізвищ авторів на букву *Д*, а не аж наприкінці алфавітного списку, як це має бути згідно російського алфавіту) Список використаних джерел має бути оформлений із урахуванням усіх сучасних вимог до бібліографічного опису. Бажано, щоб у списку наукової літератури переважали книги останніх п'яти років видання (принаймні, щоб у *Списку використаної літератури* таких публікацій була достатня кількість).

Якщо автор курсової (магістерської, дипломної) роботи подає у своєму науковому дослідженні *Додатки*, то виникає потреба систематизувати цей переважно ілюстративний матеріал. За необхідності в *Додатки* доцільно включати допоміжний матеріал, необхідний для повноти сприймання роботи, наприклад:

- експериментальні матеріали;
- таблиці допоміжних цифрових даних;
- ілюстрації допоміжного характеру;
- методичні розробки;
- тести, алгоритми;
- методичні рекомендації тощо.

Додатки оформлюються автором студентського наукового дослідження, яким стає курсова (магістерська, дипломна) робота з методики викладання української літератури в закладах освіти різних рівнів акредитації, як продовження цієї ж курсової (магістерської, дипломної) роботи на наступних її сторінках або у вигляді окремої частини, розміщуючи їх у порядку появи посилань у тексті роботи. Кожний *Додаток* повинен розчинатися з нової сторінки і мати заголовок, надрукований напівжирним шрифтом симетрично відносно тексту (посередині сторінки). Також посередині рядка над заголовком малими літерами з першої великої букви

друкується слово *Додаток* і цифра, яка нумерує кожен додаток.

Титульна сторінка курсової (магістерської, дипломної) роботи обов'язково містить назву Міністерства освіти і науки України, найменування вищого навчального закладу та кафедри, де виконувалася студентська наукова робота, повну назву теми курсової (магістерської, дипломної) роботи, прізвище, ім'я та по батькові студента-магістра із зазначенням факультету, на якому він вчиться, та спеціальності, яку здобуває; науковий ступінь, вчене звання, прізвище та ініціали наукового керівника, місто та рік виконання роботи (взірець оформлення титульного аркуша такої наукової студентської роботи є на сайті кафедри української літератури Факультету філології ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»).

Короткий *Зміст* курсової роботи у вигляді *Анотації* і плану (*Змісту*) подають на самому початку роботи. У *Змісті* обов'язково вказуються *Вступ*, назви *розділів*, *підрозділів*, *пунктів* та зазначаються номери перших сторінок усіх розділів, підрозділів і пунктів, *Висновків*, *Списку використаної літератури* тощо.

У *Змісті* й основному тексті назви розділів друкуються великими літерами симетрично до тексту. Назви підрозділів друкуються з абзацу маленькими літерами. Назві підрозділу передуює його номер, який складається з номера розділу та порядкового номера підрозділу. Після кожної цифри має стояти крапка (наприклад, 1.2., 1.3, 2.2., 2.2.1).

Нумерація розділів, підрозділів, пунктів (параграфів) – арабська (1, 2, 3, 4, 5...). номери розділів можуть вказуватися окремим рядком над відповідним заголовком (РОЗДІЛ 1), після номера крапка не ставиться. Якщо назва розділу пишеться в одному рядку із номером цього розділу, тоді після номера ставиться крапка (РОЗДІЛ 1.).

Такі частини роботи, як *Вступ*, *Висновки*, *Список використаної літератури* не нумеруються взагалі. У кінці назв структурних частин крапки не ставляться.

Якщо у роботі вжито специфічну термінологію, а також використано маловідомі скорочення, символи, позначення і таке інше, то цей *Перелік умовних позначень, символів, скорочень і термінів* повинен бути поданий окремим списком, який розміщують перед *Вступом* або *Додатках*. Перелік треба подавати двома колонками, у яких зліва за абеткою наводять скорочення, справа – їх детальне розшифрування. Якщо ж спеціальні терміни, скорочення, символи тощо повторюються менше трьох разів, перелік не складають, а їх розшифрування наводять у виносці внизу сторінки при першому згадуванні.

Правила технічного оформлення курсової

(магістерської, дипломної) роботи

(Загальні вимоги)

Курсову (магістерську, дипломну) роботу друкують машинописним способом (із допомогою комп'ютера) на одній стороні аркуша білого паперу формату А4 (210x297 мм) через 1,5 міжрядкових інтервали. Розмір шрифту (кегель) 14 мм Times New Roman. Абзацний відступ має бути однаковим по всьому тексту в межах 12 – 20 мм.

Текст студентської наукової роботи необхідно друкувати, залишаючи поля таких розмірів: ліве – 30 мм, праве – 10 мм, верхнє та нижнє – по 20 мм.

Обсяг роботи повинен становити: курсова робота – 30 – 40 машинописних сторінок (*разом зі Списком використаної літератури*); магістерська (дипломна) робота – 60 – 80 машинописних сторінок (*разом зі Списком використаної літератури*). Сторінки мають бути зброшуровані й переплетені або ж прошнуровані та вкладені у папку, а також пронумеровані (крім титульної сторінки).

Нумерація

Нумерацію сторінок, розділів, підрозділів, пунктів, підпунктів, малюнків, таблиць тощо подають арабськими цифрами без знака номер (№).

Першою сторінкою роботи є титульна, яка включається до загальної нумерації сторінок курсової роботи. На титульній сторінці жодного номера

не ставлять, а на наступних сторінках номер проставляють вгорі сторінки, власне – у правому верхньому куті.

Ілюстрації

Кожна ілюстрація, яка подається безпосередньо у роботі чи *Додатках* до неї, повинна мати точну та коротку назву, яка вказується після номера ілюстрації. В окремих випадках ілюстрації доповнюють необхідними поясненнями. Якщо мова йде про картину, необхідно вказати прізвище та ім'я художника, назву картини та рік її написання.

Таблиці

Цифровий матеріал зазвичай повинен оформлятися у вигляді таблиць. Кожна таблиця має свою власну коротку назву, яку розміщують над таблицею і друкують чи записують симетрично до тексту. Назву і слово «Таблиця» починають із великої літери, далі вказують номер таблиці (№ 1, № 2 і т.д.) та її назву..

Заголовки окремих граф у таблицях повинні починатися також із великої літери, підзаголовки – із маленької, якщо вони складають одне речення із заголовком, але з великих букв, якщо є самостійними.

Запис цифр у таблицях виконується за такими правилами:

- у кожній із граф таблиці класи чисел повинні знаходитися один під іншим;
- частини цілого повинні виражатися десятковими дробами;
- в одній і тій самій графі усі числові величини повинні мати однакову кількість десяткових знаків (на місці відсутніх значущих цифр ставляться нулі, наприклад: «5,38», «4,80»);
- якщо цифрові або інші дані у якому-небудь рядку таблиці не подаються, то в ньому ставлять прочерк (-).

Таблицю розміщують відразу ж після першого згадування про неї в тексті курсової (магістерської, дипломної).

Посилання

Як уже було сказано вище, під час написання курсової (магістерської,

дипломної) роботи студент-магістр має посилатися на наукові джерела, ідеї науковців, висновки, на яких ґрунтується його власне дослідження, або на матеріали чи окремі результати, які наводяться у роботі. Якщо використовують відомості з монографій, оглядових статей тощо з великою кількістю сторінок, тоді в посиланні необхідно точно вказати номери сторінок того видання, на яке зроблено посил. У тексті роботи посилання потрібно зазначати порядковим номером за переліком у списку опрацьованої літератури. Цей номер, а також – через кому – номер сторінки (-ок), на якій (-их) має знаходитися цитований матеріал, подається у квадратних дужках, наприклад, [14, с. 48] або [14, с. 48 – 57]. Якщо якась робота описується в загальному, то у дужках зазначається тільки її порядковий номер, наприклад, « ... у праці... »[8].

Такий спосіб посилання дозволяє значно зекономити обсяг тексту роботи, оскільки не виникає необхідність виносок вниз сторінок. Але при цьому оформлення посилання на певне видання має відповідати його бібліографічному опису згідно *Списку використаної літератури*.

Список використаної літератури

До *Списку використаної літератури* включаються вся використана й опрацьована автором курсової (магістерської, дипломної) роботи література не залежно від того, де вона надрукована: в окремому виданні, збірнику, журналі, газеті тощо, а також без уваги на те, є чи нема у тексті роботи посилання на праці, що були використані автором під час роботи над темою.

Літературу в бібліографічному списку необхідно розміщувати в алфавітному порядку прізвищ перших авторів або заголовків. Тут використовується загальна нумерація використаної літератури, а не нумерація за розділами. Відомості про праці, які включені до списку, необхідно подавати згідно з вимогами державного стандарту з обов'язковим наведенням назв (вимоги до оформлення списку літератури див. за посиланням:

<https://kum.pnu.edu.ua/wp-content/uploads/sites/45/2018/11/dstu-8302-2015.pdf>).

Додатки

Додатки оформляють як продовження наукової студентської роботи на наступних її сторінках, розміщуючи їх у порядку посилань у тексті. Кожен *Додаток* повинен розпочинатися із нової сторінки, обов'язково мати конкретний заголовок, розміщений симетрично до тексту і надрукований угорі малими літерами із першої великої букви. Посередині рядка над заголовком малими літерами з першої великої розміщують слово «Додаток». Додатки слід позначати послідовно великими літерами української абетки, наприклад: Додаток А, Додаток Б. і вказувати їхні назви.

Відгук і рецензія на наукову роботу

На курсову роботу студента-магістра науковий керівник подає власний відгук. На магістерську (дипломну) роботу рецензію пише викладач іншої кафедри, іншого факультету чи іншого вищого навчального закладу. У заголовку відгуку чи рецензії вказується основна вихідна інформація: зазначається курс навчання студента-магістра, назва факультету і навчального закладу, прізвище, ім'я та по батькові виконавця роботи, назва роботи.

У цьому документі повинні знайти відображення такі елементи: зв'язок теми з актуальними проблемами сьогодення науки, теоретичне та практичне значення розробки теми, композиційна структура наукової роботи, креативне використання студентом-магістром наукової і методичної літератури з проблеми, якісна і кількісна характеристика зібраного матеріалу, ступінь самостійності автора курсової (магістерської, дипломної) роботи з методики викладання української літератури в закладах освіти різних рівнів акредитації у самому виконанні роботи, характеристика висновків й узагальнень, повнота *Списку використаної літератури* і культура цитування, стан грамотності та якість оформлення, позитивні моменти та недоліки роботи.

Науковий керівник у висновку на *курс*ову роботу, а рецензент – у рецензії на *магістерську (дипломну)* роботу оцінює практичне вміння

студента-магістра логічно мислити, організовувати власну працю, працювати з науковою літературою, проводити теоретичні й експериментальні дослідження, робити висновки з отриманих результатів. Поряд із зазначенням усього позитивного у студентській науковій роботі, керівник зазначає і недоліки. Відгук (рецензія) завершується тим, що автор цього важливого документу аргументовано встановлює відповідність роботи всім вимогам, які є обов'язковими для цього виду наукових досліджень і оцінює роботу за загальноприйнятою системою оцінювання. У кінці відгуку ставиться підпис наукового керівника, а наприкінці рецензії – підпис рецензента із вказівками їхніх наукових регалій.

Відгук пише тільки науковий керівник роботи, а рецензію – кваліфікований спеціаліст іншої кафедри, іншого факультету, іншої наукової чи навчальної установи. Науковий керівник має дати оцінку актуальності, подати основні відомості стосовно повноти та завершеності роботи, напрямки впровадження одержаних результатів, оцінює вміння студента-магістра креативно мислити, фахово працювати з науковою літературою, відзначає відповідність роботи всім вимогам, що стосуються цього виду студентських наукових досліджень.

Рецензент зазначає тему наукової роботи, хто її автор, вказує, у якому закладі освіти робота виконувалася, визначає її актуальність, повноту та ґрунтовність викладу, науковий рівень проведеного дослідження, аргументованість висновків і пропозицій, можливість їх практичного впровадження чи застосування, подає оцінку стилю викладу і грамотності тексту. Рецензент також звертає увагу на відповідність отриманих результатів меті та завданням магістерської (дипломної) роботи, визначає її позитивні та негативні сторони. Вказуючи на помилки та недоліки, фахівець повинен висловити власну позицію з цих питань.

Курсова робота оцінюється за загальноприйнятою системою оцінювання після її прилюдного захисту, а також підписується ще двома викладачами кафедри, крім наукового керівника.

Рецензент власноручно підписує свою рецензію на магістерську (дипломну) роботу, скріплює свій підпис печаткою установи, де він працює.

Студент-магістр повинен бути ознайомлений із змістом відгуку наукового керівника на курсову роботу чи рецензією на магістерську (дипломну) роботу не пізніше, як за день до публічного захисту свого студентського наукового дослідження. Внесення змін до тексту курсової (магістерської, дипломної) роботи після одержання відгуку (рецензії) вже не допускається.

Після ознайомлення з курсовою (магістерською, дипломною) роботою, відгуком наукового керівника, рецензією декан завідувач кафедри і факультету приймають рішення про допуск студента-магістра до захисту наукової роботи і передає роботу до кваліфікаційної комісії.

Висновок керівника дипломної (магістерської) роботи

Студент (ка) _____

_____ Керівник роботи _____
(підпис) (ініціали та прізвище) “ _____ ” _____ 20 ____ року

Висновок кафедри про дипломну роботу (проект) Дипломну роботу (проект) розглянуто (протокол засідання кафедри _____ (назва кафедри) від _____ 201 ____ року за No ____). Студент (ка) _____ (прізвище та ініціали) допускається до захисту роботи в екзаменаційній комісії.

Завідувач кафедри _____ (назва) _____ (підпис) (ініціали, прізвище)

Захист курсової (магістерської, дипломної) роботи з методики викладання української літератури в закладах освіти різних рівнів акредитації

Курсові роботи, які згідно висновку наукового керівника заслуговують позитивної оцінки, рекомендуються до прилюдного захисту. Захист курсової роботи відбувається у встановлений кафедрою термін у присутності комісії (провідних викладачів кафедри) і студентів-магістрів, які також написали подібні курсові наукові дослідження.

Під час захисту студент-магістр (автор наукового дослідження) повинен назвати тему та мету дослідження, обґрунтувати актуальність, повідомити структуру роботи та стисло викласти її зміст. Особливу увагу необхідно звернути на практичну частину роботи і на результати виконання експерименту і авторські методичні розробки. Виступ завершається формулюванням висновків, рекомендацій.

Готуючи свій виступ, автору курсової (магістерської, дипломної) роботи варто звернути увагу на таке:

- дотримання регламенту під час виступу (10 хвилин);
- стислий виклад основних положень і думок;
- логічний перехід від однієї частини до іншої;
- культуру мовлення, виразність, стилістична вправність;
- використання необхідної наочності, технічних засобів навчання.

У процесі захисту виступаючий має відповідати на запитання та зауваження присутніх.

За результатами захисту курсової (магістерської, дипломної) роботи виставляється оцінка, яка заноситься до екзаменаційної відомості та залікової книжки.

Об'єктом оцінювання є структурні компоненти науково-дослідної діяльності, зокрема:

- **змістовий компонент:** знання про об'єкт дослідження (уявлення, поняття, явище, засоби його перетворення, вимоги до результату; складники

та послідовність виконання завдання як одиниці навчальної діяльності тощо);

- **операційно-організаційний компонент** – дії, способи дій, діяльність: предметні (відповідно до програми); розумові (аналізувати, порівнювати, абстрагувати, класифікувати, узагальнювати тощо); загально-навчальні (планувати, організовувати, контролювати процес і результати виконання завдання, діяльності в цілому; вміння користуватися різними джерелами інформації). Підлягають аналізу й такі характеристики, як правильність і самостійність виконання в умовах новизни (за зразком, аналогічні, відносно нові); отримання допомоги: практичної (спільне виконання, надання зразка, добір методичної літератури тощо); вербальної (повторний інструктаж, пояснення, підказка, неодноразові вказівки, зауваження тощо); загальної (стимулювання, підтримка, схвалення, активізація уваги); усвідомленість способу виконання – розуміння і словесне оформлення: відтворення (переказ, бездумне списування), пояснення, застосування в умовах новизни;

- **емоційно-мотиваційний компонент** – ставлення студента-магістра до навчання в цілому. Аналізуються такі характеристики: характер і сила (байдуже, недостатньо виразне й позитивне, зацікавлене, виразне й позитивне); дієвість (від споглядального (пасивного) до дієвого); сталість (від епізодичного до сталого).

Магістерські (дипломні) роботи студенти-магістри захищають перед Державною Екзаменаційною Комісією. Захист публічний, у присутності наукових керівників, рецензентів, представників деканату, однокурсників.

Критерії оцінювання курсових (магістерських, дипломних) робіт

Оцінка «**відмінно**» виставляється у разі: повної відповідності змісту студентської наукової роботи темі дослідження; правильного оформлення наукового апарату дослідження; глибокого аналізу наукової літератури та авторських висновків; якісно підготовлених практичних розробок; успішного виконання завдань дослідження; дотримання всіх вимог щодо технічного й естетичного оформлення роботи та орфографічного стандарту; вдалої

презентації роботи під час публічного захисту.

Оцінка «добре» виставляється при наявності незначних недоліків у виконанні теоретичних і практичних завдань роботи та її оформленні.

Оцінка «задовільно» виставляється при наявності суттєвих недоліків у виконанні практичної і теоретичної частин студентської наукової роботи та в її оформленні, компілятивності змісту цього наукового дослідження студентом.

Використана методична література для розробки методичних рекомендацій написання курсової (магістерської, дипломної) роботи студентами-магістрами:

1. Ніколаєва С. Основи сучасної методики викладання. Схеми і таблиці. Київ: Ленвіт, 2008. 286 с.
2. Шейко В.М., Кушнарєнко Н.М. Організація та методика науково-дослідницької діяльності. Підручник. Київ: Академія, 2003. 295 с.

Рекомендовані чинні шкільні підручники:

1. **Слоньовська О.** Українська література: підручник для 7 класу загальноосвітніх навчальних закладів / Ольга Слоньовська. К. : Освіта, 2007. 352 с.: іл.
2. **Слоньовська О.** Українська література: підручник для 8 класу загальноосвітніх навчальних закладів / Ольга Слоньовська. К. : Освіта, 2008, 2011. 400 с.: іл.
3. **Слоньовська О. В.** Українська література: підручник для 8 класу загальноосвітніх навчальних закладів / О. В. Слоньовська. К. : Літера ЛТД, 2016. 352 с.
4. Слоньовська О. В. Українська література: підручник для 9 класу загальноосвітніх навчальних закладів / О.В. Слоньовська, Н. В. Мафтин, Н. М. Вівчарик, Н. С. Курінна, Л. Т. Шевчук. К. : Літера ЛТД, 2017. 288 с.
5. **Слоньовська О. В.** Українська література: профільний рівень, 10 клас / **Ольга Слоньовська, Наталія Мафтин, Наталія Вівчарик.** Київ: Літера ЛТД, 2018. 304 с.
6. **Слоньовська О. В.** Українська література: рівень стандарту, 10 клас / **Ольга Слоньовська, Наталія Мафтин, Наталія Вівчарик.** Київ: Літера ЛТД, 2018. 224 с.
7. **Слоньовська О. В.** Українська література (профільний рівень): підручник для 11 класу закладів загальної середньої освіти / **О. В. Слоньовська, Н. В. Мафтин, Н. М. Вівчарик.** Київ: Літера ЛТД, 2019. 319 с.

8. **Слоньовська О. В.** Українська література (рівень стандарту): підручник для 11 класу закладів загальної середньої освіти / **О. В. Слоньовська, Н. В. Мафтин, Н. М. Вівчарик.** Київ: Літера ЛТД, 2019. 255 с.

Списки тем магістерських (дипломних) та курсових робіт з методики викладання української літератури в закладах освіти різних рівнів акредитації

1. Дидактичні ігри на уроках української літератури у 7 – 8 класах як засіб активізації навчальної діяльності учнів.
2. Вивчення оглядових тем української літератури в 11-му класі (профільний рівень) середніх загальноосвітніх навчальних закладів.
3. Формування в учнів 9 класу умінь інтерпретувати ліричні та ліро-епічні твори української літератури.
4. Розвиток критичного мислення учнів 8-го класу на уроках української літератури.
5. Методика аналізу авторської позиції у романі Ліни Костенко «Маруся Чурай» (цю роботу пише під керівництвом проф. Слоньовської О. В. Кріцак Марія, студентка-магістрантка, випускниця цього року, заочниця – Спеціальність 014 Середня освіта 014.01 Українська мова і література).

Теми курсових робіт з методики викладання української літератури в закладах освіти різних рівнів акредитації:

1. Методика аналізу жанрово-стильових особливостей прози для дітей Віктора Близнеця.
2. Методика вивчення жанрово-стильової специфіки та характеротворення персонажів трилогії Всеволода Нестайка «Тореадори з Васюківки».
3. Методика вивчення літературної казки (на матеріалі творчої спадщини Оксани Іваненко).
4. Методика смислово-змістовних акцентів проблеми «дитина і війна» у збірці оповідань Євгена Гуцала «Співуча колиска з верболозу».
5. Методика аналізу збірки поезій для дітей середнього шкільного віку Ліни Костенко «Бузиновий цар» та інших поезій, адресованій дитячій публіці.
6. Методика вивчення поезій Степана Пушика зі збірки «Я для України жив» на уроках літератури рідного краю.
7. Методика вивчення творів Т. Шевченка «року високого сонця» (Євген Сверстюк) у 9 класі (на матеріалі поем «Сон», «кавказ», містерії «Великий льох»).
8. Методика вивчення історичної романістики Пантелеймона Куліша й Івана Нечуя-Левицького в 9 класі й проблема національної самоідентифікації.

9. Методика аналізу модерністської лірики Івана Франка в 10 класі (на матеріалі поетичної драми «Зів'яле листя»).
10. Основні критерії шкільного аналізу драми Івана Франка «Украдене щастя» в контексті драматургії кінця ХІХ – початку ХХ ст.
11. Особливості методики вивчення творчих набутків «Руської бесіди» й театру «корифеїв» у школі (на матеріалі драматургії І. Карпенка-Карого, Г. Хоткевича, М. Старицького, І. Франка).
12. Методика викладання творчої спадщини Ольги Кобилянської у старшій школі (на матеріалі художніх текстів за вибором студента-магістра).
13. Методика аналізу новелістики Василя Стефаника в школі в ракурсі поняття Стефанік-модерніст.
14. Методика аналізу творів Гната Хоткевича «Довбуш», «Камінна душа» й «Аверон» на уроках із позакласного читання в старшій школі.
15. Методика аналізу новелістики Григора Тютюнника в 11 класі й основні риси Модернізму в цих художніх текстах.
16. Методика аналізу сюжетно-композиційних особливостей історичної прози Романа Іваничука на уроках літератури рідного краю (на матеріалі романів «Мальви», «Журавлиний крик», «Вода із каменю», «Орда»).
17. Шкільний порівняльний аналіз повісті Миколи Хвильового «Сентиментальна історія» та роману В. Підмогильного «Місто» на уроках позакласного читання в 11 класі: Методичні засади й рекомендації.
18. Спільне і відмінне в новелах Мирослава Ірчана «Княжна» та Миколи Хвильового «Я (Романтика)» як данина революційній тематиці часу творчості представників Розстріляного Відродження й творчий експеримент найталановитіших письменників-модерністів (урок-пошук художньої істини в 11 класі)
19. Методика інтерпретації роману В. Підмогильного «Невеличка драма» та дошукування художньої істини на уроках позакласного читання в 11 класі.
20. Методика аналізу жанрово-стильових особливостей «лейтенантської прози» Олеся Гончара («Прапорonoсці», «Людина і зброя») та Павла Загребельного («Дума про невмирущого»).
21. «Експериментальність» роману Павла Загребельного «Диво» (Система уроків опанування змістом твору, сюжетно-композиційними особливостями й парадигма учнівського диспуту за цим історичним романом письменника)
22. Методика аналізу в 11 класі таких важливих літературних напрямків, як Модернізм, Постмодернізм, Мегамодернізм (на матеріалі художніх текстів чинної шкільної програми).
23. Сергій Жадан як сучасний найпопулярніший прозаїк і поет епохи Мегамодернізму (методика викладання творчості письменника згідно чинної програми з української літератури в 11 класі)

- 24.Методика сюжетно-композиційного аналізу та жанрово-стилістичних особливостей повістей Оксани Забужко «Дівчатка» та «Калинова сопілка» в 11 класі.
- 25.Методика аналізу поезики творів Марії Матіос в 11 класі (на матеріалі романів «Солодка Даруся» і «Майже ніколи не навпаки»).

**Автор методичних рекомендацій: П
професор, кандидат педагогічних наук Слоньовська О. В.**